

Global hållbar utveckling

Red: Erik Andersson
Sverker C Jagers

Studiehandledning till antologin
Global **hållbar** utveckling

Förord

Under tre vackra sensommardagar i augusti 2007 genomförde Folkuniversitetet tillsammans med sju forskare ett seminarium om hållbar utveckling och globalisering på Visingsö i Vättern. Under hösten sammanställdes forskarnas föreläsningar till den antologi som är föremål för den här studiehandledningen.

För att hitta mer information än det som finns i antologin rekommenderas framförallt sökning på Internet

På www.folkuniversitetet.se/forskning finns uppdaterad information om hållbar utveckling, med länkar till aktuella rapporter och forskningsrön. Där finns också tips om föreläsningar och aktiviteter. Dagstidningar och olika vetenskapliga och populärvetenskapliga tidskrifter är andra viktiga källor för fördjupning. På många universitet och högskolor finns också kortare deltidsutbildningar som det är möjligt att delta i utan speciella förkunskaper.

Studiehandledningen är utformad för att användas i studiecirkel. Men arbetsuppgifterna och antologin är naturligtvis användbara även inom till exempel gymnasieskolan, högskola/universitet och folkhögskola. Vare sig antologin eller studiehandledningen förutsätter några ämnesspecifika förkunskaper.

Det är vår förhoppning att antologin och studiehandledningen kommer att användas i många olika sammanhang och av många olika personer, och på så sätt vara ett bidrag till framväxten av kunskap om förutsättningar och möjliga åtgärder för ett hållbart samhälle.

Folkuniversitetet i Uppsala, januari 2008

Gunnar Danielsson

Biträdande rektor Folkuniversitetets uppsalastiftelse

För information om hur du startar en studiecirkel, kontakta ditt lokala Folkuniversitetskontor. Du hittar adressen på www.folkuniversitetet.se

Till cirkelledaren och deltagarna

Studiecirkeln är en demokratisk arbetsform som utgår från deltagarnas intresse, kunskaper och engagemang. Därför är det viktigt att alla som deltar har möjlighet att ge sina synpunkter på innehåll och metoder.

Cirkelledarens roll

Att leda en studiecirkel innebär helt enkelt att ta ansvar för att gruppens studier förs framåt, genom att man följer den studieplan man kommit överens om. Cirkelledaren tar också ansvar för att alla deltagare får möjlighet att komma till tals och för att de olika arbetsformerna fungerar och vid behov struktureras.

Arbetsformer

I den här studiehandledningen finns tre olika sorters uppgifter: individuell uppgift som presenteras (vid alla sammankomster utom den första bör uppgiften göras hemma i förväg), gruppdiskussion och individuell uppgift som anslås.

För tydlighetens skull är uppgifterna till de olika kapitlen och sammankomsterna numrerade 1, 2, 3. Om det känns bättre att göra uppgifterna i en annan ordning, gör det! Om ni tror att det fungerar bättre att diskutera frågeställningarna med någon annan metod, gör det!

Det är svårt att på förhand säga hur mycket tid varje uppgift tar. Kanske är det en bra idé att från början avsätta lika mycket tid till var och en av uppgifterna. Om det blir tid över, ägna den åt det ni tycker verkar mest angeläget.

1. Individuell uppgift som presenteras

Var och en i cirkeln gör en kort redovisning av uppgiften. Det är viktigt att se till att det också finns tid för gemensam diskussion och reflektion efteråt!

2. Gruppdiskussion

Cirkelledaren leder diskussionen så att alla får möjlighet att tala och lyssnas till. Om ni är så många att det är svårt för alla att komma till tals, dela upp gruppen! För vissa kapitel finns det flera olika mindre frågor, för andra finns det bara en mer omfattande fråga som är tänkt att diskuteras på djupet.

3. Individuell uppgift som anslås

Den här arbetsformen innebär att alla som deltar i cirkeln på egen hand skriver ner något på ett papper (t. ex. en post-it-lapp) och att man sedan sätter upp allas lappar på tavlan eller väggen. Det här är ett bra sätt att få alla i gruppen att delta i diskussionen.

Ibland är det lätt att bara sätta upp lapparna, i andra fall (t. ex. uppgift 3 till kapitel 8) behövs en struktur för var man ska sätta upp olika lappar.

Även för den här sortens uppgift är det viktigt att det finns tid till gemensam diskussion efteråt.

Studiehandledningens roll

Både cirkelledare och deltagare har säkert egna infallsvinklar på både innehållet i cirkeln och på arbetsformer och metoder. Använd dem! Handledningen är tänkt som ett stöd, inte som regler.

Mer information om hållbar utveckling

På www.folkuniversitetet.se/forskning finns uppdaterad information om hållbar utveckling, med länkar till aktuella rapporter och forskningsrön.

Sambanden mellan globalisering och hållbar utveckling

Uppgift 1.

Individuell uppgift som presenteras

I det första kapitlet beskriver Erik Andersson och Sverker C Jagers begreppen hållbar utveckling och globalisering samt hur de hänger ihop.

- 1 a) Vilka av globaliseringens aspekter är mest angelägna för dig? Varför?
- 1 b) Vilken del av begreppet hållbar utveckling känns mest angelägen för dig? Varför?

Andersson och Jagers menar att globaliseringsprocessen visserligen har funnits tidigare, men idag skiljer sig på ett avgörande sätt vad gäller omfattning och djup.

- 1 c) På vilket sätt berörde globaliseringen dina mor- eller farföräldrar?
- 1 d) På vilket sätt berör globaliseringen ditt personliga liv idag?

Uppgift 2.

Gruppdiskussion

- 2 a) Andersson och Jagers menar att hållbar utveckling och globalisering hänger ihop. Håller ni med? På vilka sätt hänger de ihop? På vilka sätt är de oberoende av varandra?

I resonemangen om den begreppsliga relationen mellan hållbar utveckling och globalisering används begreppen deterritorialisering, nätverk, polarisering och rättvisa.

- 2 b) Välj ut minst ett av begreppen och diskutera på vilka sätt det kan användas för att belysa en aktuell frågeställning.

Exempel: När detta skrivs har Bangladesh just drabbats av ännu en katastrofal översvämning. På vilket sätt kan begreppet polarisering användas för att analysera situationen?

Uppgift 3.

Individuell uppgift som anslås

- 3 a) Beskriv det du ser som den enskilt viktigaste effekten av globalisering.

Globalisering – ekonomiska, politiska och sociokulturella dimensioner

Uppgift 1.

Individuell uppgift som presenteras

I det andra kapitlet beskriver Erik Andersson tre dimensioner av globalisering: den ekonomiska, den politiska och den sociokulturella.

- 1 a) Ta med en aktuell nyhet som på något sätt belyser den ekonomiska, politiska eller sociokulturella dimensionen av hållbar utveckling. Berätta på vilket sätt din nyhet passar in i det som Andersson beskriver.

Uppgift 2.

Gruppdiskussion

- 2 a) Har någon/några i gruppen erfarenheter av att arbeta i en fordristisk organisation? Hur var det?
- 2 b) En postfordristisk organisation utmärks bland annat av en så kallad platt organisation. Har någon i gruppen erfarenhet av det? Fördelar? Nackdelar?
- 2 c) Ett annat kännetecken för postfordristiska organisationer är att man lägger ut verksamhet på entreprenad, outsourcing. Har någon personlig erfarenhet av detta? Vilka effekter får det på kort sikt? Vilka effekter får det på lång sikt?
- 2 d) Svensk textilindustri dog i stort sett ut på 1970-talet, liksom mycket annan tillverkningsindustri gjort sedan dess. Istället produceras större delen av de varor vi konsumerar utomlands. Finns det idag svenska branscher som riskerar att slås ut?
- 2 e) Andersson för ett resonemang om den globala arbetarklassens tre grupper: strategiska, flexibla och irrelevanta. Fundera över den här beskrivningen av verkligheten. Är det på det här sättet? Varför? Eller varför inte?

Uppgift 3.

Individuell uppgift som anslås

- 3 a) Skriv ner de tre mest positiva aspekterna av den pågående globaliseringen.
- 3 b) Skriv ner de tre mest negativa aspekterna av den pågående globaliseringen.

Hållbar utveckling – en historisk och etisk översikt

Uppgift 1.

Individuell uppgift som presenteras

Carl Henrik Lyttkens inleder med att beskriva vad som kännetecknar ett hållbart respektive ohållbart samhälle.

Att vårt samhälle idag inte är ekologiskt hållbart är väl känt, men Lyttkens visar också på ett antal historiska exempel på samhällen som inte kunnat reparera den ekologiska ojämfvikt som uppstått.

1 a) Välj något av de historiska exempel på ohållbara samhällen som Lyttkens tar upp (Euftrat och Tigris, Romarriket m. fl.) eller presentera ett eget exempel.

Läs på lite mer om det samhälle du valt och presentera kortfattat de viktigaste faktorerna för dess sammanbrott.

Uppgift 2.

Gruppdiskussion

Lyttkens presenterar tre försök att ta fram etiska modeller för en mer rättvis värld: rättvist miljöutrymme, fyra systemvillkor samt ekologiska fotavtryck.

2 a) Diskutera för- och nackdelar med de tre olika modellerna: Är de rättvisa? Effektiva? Genomförbara?

Lyttkens visar på skillnader mellan samhällen som är sårbara och samhällen som är resilienta (motståndskraftiga).

2 b) Fundera över några faktorer som avgör om ett samhälle är sårbart eller resilient.

Uppgift 3.

Individuell uppgift som anslås

3 a) Skriv ner tre faktorer som gör eller kan göra kommunen där du bor sårbar.

3 b) Skriv ner tre faktorer som gör eller kan göra kommunen där du bor mer resilient.

Miljön i korsvägen mellan fakta och värdering – ekologiska perspektiv på hållbar utveckling

Uppgift 1.

Individuell uppgift som presenteras

Håkan Pleijel inleder sitt kapitel med att beskriva fem olika tänkbara så kallade skyddsobjekt.

1 a) Saknas något skyddsobjekt som du tycker är viktigt?

1 b) Fundera på vilka av skyddsobjekten du tycker att det är viktigast att prioritera.

1 c) Fundera också på vilket du tycker är minst viktigt.

Uppgift 2.

Gruppdiskussion

2 a) Betoningen av olika skyddsobjekt har förändrats under årens lopp. Vilka trender har funnits under den tid ni kan överblicka? Varför? Går det att gissa vad som kommer att betraktas som viktiga skyddsobjekt i framtiden?

2 b) Pleijel visar på sidan 62 på utvecklingstrender för olika arter i ett ekosystem. Känner ni till exempel i närområdet, till lands eller sjöss, på sådana förändringar?

Pleijel menar att miljöproblem bör lösas/regleras politiskt på den skala de befinner sig på rent fysiskt. Alltså att till exempel det globala ozonproblemet bör lösas på global nivå, medan föroreningar av en flod bör lösas av dem som bor kring floden.

2 c) Finns det fler exempel på miljöproblem på global skala som alltså måste lösas politiskt på global nivå?

Uppgift 3.

Individuell uppgift som anslås

Pleijel beskriver fyra förhållningssätt till biologiska arter: ignorera, skydda, skörda och utrota.

3 a) Skriv ner en växt- eller djurart som du tycker passar för respektive förhållningssätt.

TIPS! För den intresserade går det att hitta mängder av intressant information om utvecklingen av den biologiska mångfalden i Sverige på www.artdatabanken.se samt www.artportalen.se – två projekt som drivs av SLU – Sveriges lantbruksuniversitet i Uppsala.

Från gräsrotsnivå till riksdagspolitik – genomförande av hållbar utveckling i Sverige

Uppgift 1.

Individuell uppgift som presenteras

Anna Jöborn beskriver det arbete med hållbar utveckling, Agenda 21, som Sveriges kommuner inledde under 1990-talet.

1 a) Vilka effekter fick Agenda 21-arbetet i din kommun?

Jöborn framlägger några tänkbara förklaringar till att det kommunala miljöengagemanget har minskat.

1 b) Vad tror du är den viktigaste förklaringen till det minskade engagemanget i kommunernas miljöarbete?

Uppgift 2.

Gruppdiskussion

Jöborn menar att tre faktorer krävs för att åstadkomma förändring: kunskap, möjlighet och vilja.

2 a) Diskutera hur samhället omkring er ser ut, och vilka problem och möjligheter som finns i lokalsamhället, utifrån de tre faktorerna.

2 b) Diskutera samma fråga, men ur ett globalt perspektiv. Var finns det kunskap, möjlighet och vilja på en global nivå?

Uppgift 3.

Individuell uppgift som anslås

3 a) Var befinner du dig i förändringsprocessen? Har du kunskap? Möjlighet? Vilja?

3 b) Vad i din närmiljö utgör det största hindret för förändring?

Internationell miljöpolitik – i teori och praktik

Uppgift 1.

Individuell uppgift som presenteras

Daniel Berlin och Ulrika Möller beskriver internationella överenskommelser om miljön till och med oktober 2007. I stort sett varje månad kommer det nya överenskommelser eller utspel från världens ledare.

1 a) Ta reda på vilka de allra senaste internationella miljööverenskommelserna eller miljömötena är och vad de har inneburit. Ta också reda på vilka kommande möten som planeras och vilka ärenden som är aktuella.

Uppgift 2.

Gruppdiskussion

2 a) Ge exempel på situationer (i stort och smått) där gemensamma intressen utmanas av det Berlin och Möller kallar snålskjutstänkande (sidan 95).

2 b) Det konstruktivistiska perspektivet beskrivs på sidan 97. Pröva att analysera några nationers ståndpunkter i miljöfrågan utifrån detta perspektiv, t. ex. USA, Sverige, Ryssland och Sydafrika. Är det konstruktivistiska perspektivet användbart?

Uppgift 3.

Individuell uppgift som anslås

3 a) Hur bedömer du förutsättningarna för att de aktuella globala miljömålen ska uppnås? Stora, små eller obefintliga?

Hot eller möjlighet? Om globalisering, hållbar utveckling och försörjning i Kina och Centralamerika

Uppgift 1.

Individuell uppgift som presenteras

Per Knutsson redogör för studier han gjort på plats i Kina respektive Centralamerika. Kina är världens folkrikaste land, med en befolkning på drygt 1,3 miljarder människor sommaren 2007, och därmed en otroligt viktig faktor för möjligheterna att uppnå hållbar tillväxt.

1 a) Studera något aktuellt miljö- eller utvecklingsprojekt i Kina ur hållbarhetssynpunkt. Om du inte känner till något exempel, så ger en sökning på Google med sökorden *china, environment och growth massor* med uppslag.

Uppgift 2.

Gruppdiskussion

2 a) Kina är naturligtvis både stort och komplicerat, men samtidigt viktigt att försöka förstå. Utifrån de exempel som kommit fram under uppgift 1, går det att se något mönster? Vilka vägar kan Kina komma att utvecklas? Hur ser samspelet ut mellan demokrati och hållbar utveckling?

2 b) Både Kina och Centralamerika ligger långt bort. Finns det ändå paralleller till utvecklingen som Knutsson beskriver i din hemkommun eller i din närhet? Vilka är skillnaderna?

Uppgift 3.

Individuell uppgift som anslås

3 a) Hur bedömer du chanserna till att Kina ska klara av att minska sina koldioxidutsläpp fram till år 2050? Stora, små eller obefintliga?

Hållbar utveckling – en utmanande idé

Uppgift 1.

Individuell uppgift som presenteras

Sverker C Jagers beskriver olika principer för hur man ser på ansvarsfrågan. Fundera över några praktiska tillämpningar. Till exempel:

1 a) Vem bör ta ansvar för att skydda befolkningen i Bangladesh för stigande havsnivåer?

1 b) Vem bör ta ansvar för arbetsmiljön i de kinesiska fabriker där våra kläder tillverkas?

Uppgift 2.

Gruppdiskussion

2 a) Jagers skriver i kapitlets inledning att hållbar utveckling i grund och botten är en politisk fråga. Håller du med? Varför? Varför inte?

2 b) I avsnittet om etiska perspektiv fördjupar sig Jagers i begreppen rättvisa och ansvar. Ägna en stund åt att reda ut de här begreppen, och åt att hitta exempel från vardagen på när de olika modellerna för rättvisa fungerar respektive inte fungerar.

Uppgift 3.

Individuell uppgift som anslås

3 a) Jagers menar att hållbar utveckling innehåller (minst) fyra typer av utmaningar: ekonomiska, perspektivmässiga, etiska och politiska. Vilken eller vilka är de svåraste utmaningarna att möta? För respektive politiker, forskare och privatpersoner?

Extrauppgifter

Ekologiskt fotavtryck & miljölofte

Mät cirkeldeltagarnas ekologiska fotavtryck. Gör en enklast på www.miljomataren.konsumentverket.se
Om ni vill, avge varsitt miljölofte!

Mitt bidrag

Vad kan jag göra för att påverka världen omkring mig?
Ett bra ämne att diskutera i cirkeln.

Två förslag på fördjupning

- a) Välj ett kapitel som gruppen väljer att fördjupa sig extra i, till exempel genom djupare diskussioner.
- b) Gruppen kommer överens om att läsa mer av författarnas lästips och referenser på sidorna 140–143.

En aktuell fråga

Det går inte en vecka utan att det kommer nyheter som berör hållbar utveckling och globalisering. Analysera en aktuell nyhet utifrån det perspektiv som anges i något av bokens kapitel.

Studiehandledning till antologin
Global hållbar utveckling

Text: Gunnar Danielsson
Layout: Karin All

© Folkuniversitetet 2008

Får användas och kopieras fritt